

SOCIOKULTÚRNE ASPEKTY SÚČASNEJ VNÚTORNEJ SUBURBÁNNEJ MIGRÁCIE NA SLOVENSKU – NA PRÍKLADE PRÍMESTSKEJ OBCE SOBLAHOV V OKRESE TRENČÍN¹

Socio-Cultural Aspects of Present-Day Internal Suburban Migration
in Slovakia – in the Example of the Village Soblahov in the Trenčín District

MIRIAMA BOŠELOVÁ

DOI: <https://doi.org/10.2478/se-2019-0016> © Ústav etnológie a sociálnej antropológie SAV
© 2019, Miriama Bošelová. This is an open access article licensed under the Creative Commons

Mgr. Miriama Bošelová, PhD., Katedra etnológie a folkloristiky FF UKF v Nitre, Hodžova 1, 949 74 Nitra; e-mail: mboselova@ukf.sk

The present-day internal migration of people from larger or smaller towns to the countryside is characterised by suburbanisation tendencies that considerably transform the socio-cultural and spatial structure of suburban municipalities. The aim of this paper is to present, based on the ethnological research conducted in 2018–2019, selected socio-cultural aspects of present-day suburban migration with a view to the impacts of suburbanisation on the social and cultural environment in the municipality/village of Soblahov. The paper looks specifically at the inside of suburban communities, the daily-life reality of the suburban actors and on the manifestations of suburbanisation – the social and cultural aspects, as well as the time and spatial manifestations of suburban migration.

Key words: suburbanisation, suburb, Soblahov, suburban migrants, socio-cultural aspects of migration, community, neighbourhood

Kľúčové slová: suburbanizácia, suburbium, Soblahov, suburbánni migranti, sociokultúrne aspekty migrácie, komunita, susedstvo

How to cite: Bošelová, M. (2019). Sociokultúrne aspekty súčasnej vnútornej suburbannej migrácie na Slovensku – na príklade prímestskej obce Soblahov v okrese Trenčín. Slovenský národopis, 67(3), 275–292, <https://doi.org/10.2478/se-2019-0016>

ÚVOD

Výskum migrácie má interdisciplinárny charakter a dokazuje to aj vývoj teoretického uvažovania o tomto fenoméne². Migrácia a jej dôsledky sa vzhľadom na aktuálnosť

¹ Príspevok predstavuje prvé výsledky výskumného projektu APVV-16-0115 *Sociokultúrny kapitál úspešných obcí ako zdroj udržateľného rozvoja slovenského vidieka* (doba riešenia 7/2017 – 6/2021) zameraného na výskum, analýzu a interpretáciu sociokultúrneho kapitálu a potenciálu ôsmich úspešných slovenských obcí, no-

a rastúcu spoločenskú závažnosť stali v posledných deceniách jednou z dôležitých tém aj v etnologickej a sociálno-antropologickej literatúre. Štúdium vnútroštátnej i medzinárodnej migrácie a fenoménom s ňou spojených sa vyvinulo v samostatný interdisciplinárny výskumný a študijný odbor – migračné štúdiá (*migration studies*) (Bitušiková, 2006). V prípade zamerania sa na vnútorné (označované ako vnútroštátne) migrácie³ je možné identifikovať tri hlavné dôvody, ktoré podnecujú výskumníkov k intenzívnemu štúdiu migračnej mobility. Prvý z nich súvisí s úlohou migrácie ako jednej z troch zložiek populačného vývoja (popri natalite a mortalite); druhým dôvodom je úzky vzťah migrácie s inými javmi a procesmi priestorovej organizácie spoločnosti (nielenže na ňu migrácia vplýva, ale zároveň odzrkadľuje mnohé jej zmeny a vývojové tendencie). Tretím, ako upozorňujú britskí geografi T. Champion a T. Fielding (1992), pravdepodobne najvýznamnejším dôvodom rastúceho záujmu o migračné procesy, je zmena charakteru vlastnej migrácie.

V priebehu posledných troch desaťročí došlo k zmenám podstaty, foriem a priestorových vzorcov migrácie. Tá už nefunguje len ako faktor efektívne vyrovnávajúci nerovnováhu na regionálnych trhoch práce, ale stáva sa selektívnejšou najmä v súvislosti s vekovou, sociálnou a profesijnou štruktúrou migrantov. Následne sa prejavuje výraznými rozdielmi v úrovni mobility jednotlivých zložiek populácie a tiež, z geografického hľadiska sa významne kreujú nové priestorové vzorce migrácie, ktoré nadväzujú na nové procesy a formy redistribúcie obyvateľstva (Champion, Fielding, 1992; Bezák, 2006).

Jednu z najvýraznejších foriem takejto redistribúcie obyvateľstva predstavuje proces suburbanizácie ako súčasť procesu vývoja miest – urbanizácie. Suburbanizácia sa na Slovensku začala výraznejšie prejavovať po roku 2000 a za uplynulé obdobie prešla niekoľkými fázami. Ako uvádza Matejová a Bednárík (2017), od jej úplných začiatkov, keď bolo sťahovanie do zázemia miest prioritne doménou vyššej sociálnej vrstvy obyvateľstva, sa neskôr zmenila v masový proces, ktorý bol spomalený krízou. Napríklad v rámci suburbanizácie Bratislavy viacerí autori rozlišujú štyri kvalitatívne odlišné fázy suburbanizácie po roku 1989⁴.

Suburbanizácia prináša zmeny nielen v rozmiestnení obyvateľstva či priestorovej štruktúre rozsiahlych územných oblastí v okolí miest, ale aj v sociálnej štruktúre obyva-

siteľov titulu Dedina roka, ktoré môžu byť zdrojom inšpirácie pre ďalšie obce pre zlepšenie kvality života vo vidieckom prostredí na Slovensku. Riešitelia a riešiteľky projektu sú súčasťou troch pracovísk: Ústav etnológie a sociálnej antropológie SAV, Bratislava; Katedra sociálnych štúdií a etnológie UMB, Banská Bystrica; Katedra etnológie a folkloristiky FF UKF, Nitra.

- 2 Jeden z podrobne prepracovaných prístupov k teórii (najmä medzinárodnej) migrácie ponúkajú editori kolektívnej monografie *Migration Theory: Talking Across Disciplines*, Caroline B. Brettelová a James F. Hollifield (Brettel, Hollifield, 2008). Migračné teórie v spomínanej publikácii predstavuje skupina autorov z viacerých spoločenskovedných disciplín – histórie, demografie, ekonómie, sociológie, antropológie a práva.
- 3 Vnútornej migrácii sa v slovenských kontextoch venuje viacero autorov, prevažne v rámci sociológie a humánnej geografie – ich zistenia, napríklad v kontexte migračných vzdialeností, smerujú k trom zaujímavým faktom. Prvým je význam krátkych medziregionálnych migrácií; druhým je klesajúci počet migrácií so vzrastajúcou vzdialenosťou medzi východiskovým a cieľovým regiónom; tretím je recipročný charakter medziokresných migrácií medzi niektorými susednými okresmi. Pre bližšie informácie pozri napr. Bezák, 2006; Jurčová, 2010.
- 4 Obdobie do roku 1996 (začiatky suburbanizácie), obdobie rokov 1996 až 2002 (akcelerácia procesov suburbanizácie, výstavba rodinných domov, na tejto fáze sa zúčastňuje najmä ekonomicky silná populácia, intenzívna výstavba najmä na voľných parcelách na okraji obcí), obdobie rokov 2002 až 2009 (komerčná výstavba bytových domov väčšími investormi, nové obytné oblasti sú často oddelené od pôvodnej vidieckej obce, územne a architektonicky nekontrolovateľný rozvoj), obdobie po roku 2009 (problémy finančného sektora, stres z organizácie denného života, problémy s dopravou, návrat do mesta). Pre bližšie info Slavík, Grác, Klobučník, Kohútová, 2011; Šveda, Podolák, 2014).

teľov cieľových i zdrojových obcí a zmeny v spôsobe života migrantov. Viacerí sociológovia⁵ poukazujú na to, že suburbanizácia súvisí so zvyšujúcim sa životným štandardom – migranti sťahujúci sa na vidiek v bezprostrednom alebo blízkom okolí miest väčšinou vytvárajú nové luxusné štvrte, ktoré nemajú pôvodný vidiecky charakter. Tieto satelitné štvrte sa často správajú ako samostatné celky a nezúčastňujú sa na živote obce, čo v dôsledku môže znamenať, že v rámci jednej obce žijú dve spoločenstvá – pôvodné a nové.

Cieľom príspevku je na základe etnologického výskumu prispieť k poznaniu dynamiky súčasných suburbanizačných procesov prostredníctvom vybraných sociokultúrnych aspektov v obci Soblahov v okrese Trenčín. Príspevok sa zaoberá témou sociálnej kohézie v suburbánnom prostredí – cieľom bolo preniknúť do sociálneho prostredia suburbanizovanej obce a spoznať každodenný život nových aj pôvodných obyvateľov a pokúsiť sa analyzovať úroveň ich sociálnej integrácie, participácie a kohézie. Hlavná výskumná otázka znela: Čo je charakteristické pre sociálne prostredie v relatívne novovznikajúcej suburbánnej lokalite – v obci Soblahov v okrese Trenčín? Na zodpovedanie hlavnej výskumnej otázky mi slúžili podporné výskumné otázky: Kto sú suburbánni migranti a suburbanne migrantky? Aké sú ich motivácie na zmenu bydliska a či v rámci suburbánnej lokality – obce Soblahov – ide o suburbanne komunity, ktoré suburbium využívajú ako „spálne“ s redukovanými sociálnymi väzbami? Aké sú časové a priestorové kontexty suburbanizácie Soblahova? Aké typy formálnych a neformálnych väzieb si v novej lokalite vytvárajú a aké sú okolnosti ich vzniku?

Kvalitatívny výskum v obci sa uskutočnil v máji 2018 a v apríli 2019. Mnohoúrovňový a komplexný prístup je pri pochopení a výskume migračných procesov a suburbanizačnej reality veľmi dôležitý, preto som v rámci terénneho výskumu využívala tzv. *biografický prístup* (Massey, 1993) s využitím *epizodického typu biografie* – svoju pozornosť som zameriavala na obdobie, ktoré predchádzalo rozhodnutiu odísť z mesta na vidiek („novopristaňovalci“), cez jednotlivé etapy súvisiace s príchodom a integráciou v novom prostredí až po súčasnosť („novopristaňovalci“/„starousadlíci“, verejná správa). Biografický výskum som v teréne kombinovala s etnografickým výskumom s použitím hĺbkového etnografického rozhovoru v kombinácii so zúčastneným pozorovaním.

Výskumnú vzorku tvorilo 30 informátorov (18 žien a 12 mužov) vo veku od 22 do 76 rokov. Primárne som sa zamerala na nových obyvateľov obce žijúcich v lokalitách s novou výstavbou (10 žien a 4 muži), ale i v rámci výstavby v historickej časti obce (4 ženy a 1 muž).⁶ Výskumnú vzorku som doplnila aj „starousadlíkmi“ (4 ženy a 3 muži)⁷ a tiež predstaviteľmi miestnej samosprávy – starosta obce a zamestnanci Obecného

5 Pozri napr. Podolák, 2010 a i.

6 Na označenie nových obyvateľov budem v príspevku používať viaceré výrazy, ktoré chápem ako synonymum – „novopristaňovalci“/„novopristaňovalkyne“, suburbánni migranti/suburbanne migrantky, „novousadlíci“/„novousadlíčky“. V prípade uvedenia citácie z výpovedí informátorov nebudem tieto označenia meniť, ale zachovám výraz, ktorý vo výpovedi použili. „Starousadlíci“ na označenie nových obyvateľov používali výraz *cudzák, cudzáčka*, samých seba nazývali aj *my z dediny, my zdola z dediny*. Pokiaľ noví obyvatelia hovorili o „starousadlíkoch“, používali označenia ako *domáci, domáca, ľudia z dediny*, ale často aj „starousadlíci“. V prípade, pokiaľ bude výraz označený kurzívou, pôjde o transkribovaný termín použitý respondentom. Zároveň považujem za potrebné zdôrazniť, že si plne uvedomujem rodové súvislosti používania jazyka, pre zjednodušenie textu však na všeobecné označenie osôb mužského aj ženského rodu používam termíny s mužskou gramatickou koncovkou (genericke maskulínium). Opisované situácie a koncepty sa týkajú rovnako žien ako aj mužov a väčšinovo používané mužské gramatické rodové koncovky používam len pre potrebu skrátenia textu. Na mieste, kde sa text týka osobitne mužov alebo žien, používam jazyk v príslušnom gramatickom rode.

7 Na označenie pôvodných obyvateľov obce budem v príspevku používať viaceré výrazy, ktoré v texte chápem ako synonymum – „starousadlík“/„starousadlíčka“, „pôvodný obyvateľ“/„pôvodná obyvateľka“.

úradu Soblahov, ktorí sa aktívne podieľajú na živote obce (2 ženy a 2 muži). V rámci výskumu v súvislosti so všetkými typmi výskumnej vzorky som sa zameriavala na minulosť a súčasnú každodennú skúsenosť a interpretáciu života v obci a jej premien. Výber informátorov medzi obyvateľmi obce sa odohral prostredníctvom tzv. *metódy snehovej gule*; so všetkými informátormi som uskutočnila hĺbkové etnografické interview a pokiaľ to bolo možné, stretla som sa s nimi opakovane. Relevantné biografické údaje o informátoroch sú v texte anonymizované.

Ďalšie dáta a doplňujúce informácie som čerpala z viacerých písomných a oficiálnych dokumentov – najmä zo Soblahovských novín, ktoré sú vydávané od roku 1995 a vo svojej podstate nahrádzajú kroniku obce; zo zápisníc a uznesení Obecného zastupiteľstva obce; z monografie obce Soblahov (Šišmiš, Zemene, 2009); z Knihy evidencie obyvateľstva obce Soblahov; z dát Štatistického úradu Slovenskej republiky a z dát Katastrálneho portálu Úradu geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky.

PROBLEMATIKA SUBURBANIZÁCIE – TEORETICKÁ PERSPEKTÍVA

Suburbanizácia, definovaná geograficky ako priestorové rozpínanie sa mesta v dôsledku premiestňovania ľudských aktivít do predmestských oblastí a transformácia súčasných sídiel (Sýkora, 2003: 218), je reprezentáciou kultúrno-spoločenskej zmeny. A práve zmeny sociálneho a kultúrneho prostredia vyvolané procesom suburbanizácie sa stali v uplynulých desiatich rokoch frekventovanými témami najmä geografického a sociologického výskumu – suburbanizácia je ako jeden z najvýznamnejších priestorových javov postsocialistických miest a krajiny stredobodom záujmu viacerých sociálnych vedcov. V rámci stredoeurópskeho priestoru sa sociálne vedy zameriavajú prevažne na časové a priestorové prejavy suburbánnej migrácie, bytovú výstavbu alebo zmeny v krajinnej pokrývke a využitie pôdy.⁸

Maier (1997: 47) chápe suburbanizáciu ako premiestňovanie aktivít a obyvateľstva z jadrového mesta do vidieckeho priestoru alebo z iných metropolitných oblastí do tzv. mestského zázemia pri súčasnej reorganizácii aktivít a činností obyvateľstva na celom metropolitnom území. Suburbanizácia v tomto kontexte môže byť teda chápaná ako *tá fáza urbanizačného procesu, keď stagnuje alebo klesá počet obyvateľov jadrového mesta, prípadne jeho centrálnej časti, zatiaľ čo rast počtu obyvateľov sa najväčšou mierou sústreďuje v obciach prímestskej zóny* (Musil, Ryšavý, Velíšková, 1984: 33).

Pokiaľ na suburbanizáciu nazeráme prostredníctvom geografickej perspektívy ako na priestorové premiestňovanie ľudských aktivít do prímestských oblastí a transformáciu súčasných sídiel a zároveň ako na reprezentáciu kultúrnej a spoločenskej zmeny, v tom prípade je suburbium jej priestorovým vyjadrením a zároveň predpokladom (Galčanová, 2012: 2). V rámci výskumu týchto procesov je potrebné preskúmať, aké nové fyzické štruktúry a priestorové vzorce vznikajú, ale tiež, ako sú tieto nové priestory sociálne produkované a konštruované (Low, 1996), kto, ako a prostredníctvom akých praktík ich kreuje, prežíva, reprodukuje a spotrebúva ako zmysluplné, rozlíšiteľné a rozlišujúce miesta (*meaning distinctive places*) (Laurier, Whyte, Buckner, 2002). Dôležité je tiež skúmať, ako sú v suburbiu budované sociálne identity, väzby a pocity príslušnosti k miestu, ako vznikajú spoločenské konflikty a nerovnosti (Savage, Bagnall, Longhursts, 2005).

8 Napríklad Sýkora (Ed.), 2002; Gutry-Korycka (Ed.), 2005; Ouředníček (Ed.), 2006; Sýkora, Ouředníček, 2007; Matlovič, Sedláková, 2007; Hirt, 2007; Gajdoš, 2009; Galčanová, 2012 a ďalší/šie.

Dôsledkom suburbanizácie na sociálne prostredie obcí v zázemí viacerých slovenských miest je v porovnaní s uvedenými kvantitatívnymi prístupmi venovaná menšia pozornosť (Šveda, 2016) – podrobnejšie sa tejto téme venujú Gajdoš a Moravanská (2011: 58–67) – poskytujú prehľad prejavov suburbanizačných procesov na Slovensku, ktoré zahŕňajú aj rozmanité sociálne a kultúrne aspekty (zmeny sociálnej a demografickej štruktúry, zmeny v spôsobe života a životnom štýle, dopady na sociálne prostredie a medziľudské vzťahy, podmienky pre funkčné komunity a komunitný život). Z novších príspevkov zaoberajúcich sa témou sociálnej kohézie v suburbálnom prostredí považujem za významné uviesť príspevok Martina Švedu (2016), v ktorom sa autor venuje analýze sociálnej integrácie, participácie a kohézie nových aj pôvodných obyvateľov bratislavského suburbia – mesta Stupava. Šveda (2016: 139–140) zároveň upozorňuje, že pohľad do vnútra suburbálnych komunít je veľmi potrebný, lebo v celospoločenskej, ako aj odbornej diskusii sa často argumentuje tvrdeniami, ktoré majú výrazný stereotypný charakter – obyvatelia nových rezidenčných lokalít bývajú označovaní ako spoločensky izolovaní individualisti, ktorí užívajú suburbium len ako „nocľaháreň“ a nemajú ambíciu hlbšie sa integrovať do miestnej komunity či participovať na spoločenskom živote v obci. Ambivalencia medzi popularitou suburbálneho bývania a jeho negatívnou prezentáciou napr. v médiách⁹ prináša otázku, do akej miery je táto predstava totožná s realitou každodenného života suburbálnych aktérov (Galčanová, 2012). Z etnologického hľadiska bola veľmi prínosnou pri tvorbe príspevku prehľadová teoretická stať Lucie Galčanovej (2012), ktorá na základe vybraných teoretických a empirických (predovšetkým etnografických) štúdií chápe suburbanizáciu ako spoločenský a kultúrny fenomén – v prehľadovej stati sa zameriava, okrem iného, na proces suburbanizácie v jeho historickom kontexte, na teóriu sociálnych sietí suburbálnych migrantov a venuje sa aj predstaveniu konceptu komunity a susedstva v rámci štúdia suburbálneho prostredia.

V príspevku sa venujem suburbanizácii ako spoločenskému a kultúrnemu fenoménu a suburbanizáciu chápem ako proces vytvárania nového prostredia, ktoré je produkované v kontexte sociálnych zmien; toto prostredie zároveň svojou existenciou a významom, ktorý mu je pripisovaný, prispieva k reprodukcii týchto zmien.

SUBURBANIZÁCIA SOBLAHOVA – ČASOVÉ A PRIESTOROVÉ KONTEXTY

Obec Soblahov¹⁰ sa nachádza v blízkosti okresného mesta Trenčín¹¹ a v rámci okresu v posledných rokoch patrí medzi obce s najintenzívnejšou suburbánnou výstavbou¹². K 20. marcu 2007 evidovala obec 2 000 obyvateľov a k 27. marcu 2019 ich počet narás-

9 V médiách sa často vyskytujú správy o kulminovaní sociálneho napätia, ktorého hlavnou príčinou sú konflikty v občianskom spoluzití medzi „starými“ a „novými“ obyvateľmi, alebo rozdielne názory na správu a rozvoj obce – pozri napr. Matková, 2015 alebo Barát, 2015.

10 Obec disponuje kompletnou občianskou infraštruktúrou – plne funkčná Základná škola s materskou školou Soblahov, Cirkevná materská škola sv. Mikuláša, rôzne športové a kultúrne spolky, obec počas roka organizuje veľa kultúrnych a športových podujatí. Viac aktuálnych informácií o dianí v obci je možné nájsť na webovej stránke obce: <https://www.soblahov.sk/>.

11 Vzdialenosť medzi centrom obce Soblahov a centrom mesta Trenčín je 6 km.

12 V obvode Trenčín boli vymedzené viaceré potenciálne suburbánne obce – v rámci juhovýchodnej časti obvodu okrem Soblahova aj Mníchova Lehota, Trenčianska Turná a Veľké Bierovce (Gajdoš, Moravanská, 2011). Za posledné desaťročie však výrazný suburbanizačný charakter v rámci tejto časti obvodu zaznamenáva aj obec Trenčianske Stankovce, ktorá k 15. 12. 2018 eviduje 3372 obyvateľov (pre porovnanie k 15. 11. 2010 3135 oby-

tol na 2 326 (Hrnčárová, 2007). Naopak, mesto Trenčín už dlhodobo zaznamenáva negatívny trend poklesu počtu obyvateľov¹³ (Kaščáková, 2016). Avšak, pokles počtu obyvateľov z dôvodu migrácie ľudí sa však netýka iba Trenčína, ale všetkých väčších miest v Trenčianskom kraji¹⁴. Kým mesto Trenčín stráca svojich obyvateľov, Trenčiansky okres, naopak, v priebehu posledných 10 rokov pomaly rastie – kým v roku 1996 mal 113 666 obyvateľov, v roku 2017 ich bolo 114 248. V ostatných okresoch Trenčianskeho kraja sa tento trend nepotvrdil (Roško, Luprich, 2018).

V obci Soblahov po roku 2000¹⁵ pribudlo viacero bytových jednotiek značne heterogénneho charakteru. Budovali sa a naďalej budujú či dobudovávajú nielen nové štvrte zložené z rodinných domov, ale aj nové bytové domy doplnené o individuálnu výstavbu v obci a rekonštrukcií v rámci pôvodnej zástavby obce.

Z hľadiska charakteru priestorovej lokalizácie suburbánnych migrantov a migrantiiek po roku 2000 je možné v Soblahove identifikovať tri typy novej rezidenčnej výstavby. Prvým typom sú samostatne stojace rodinné domy, často s väčšími pozemkami (parcelami) a luxusnejším vyhotovením stavby a úpravy pozemku, ktoré sú predovšetkým v 3 atraktívnych lokalitách v svahovitejšom prostredí obce Soblahov a od pôvodnej zástavby obce ich oddeľujú voľné plochy bez súvislej zástavby – ide o lokalitu s názvom *Palmovská*¹⁶ (Obr. č. 1) a lokalita *NB7*¹⁷, nazývaná tiež ako *Nová lokalita, Na Mníchovku, Mníchovka, Nad železnicou* (ďalej len *NB7*) (Obr. č. 2). Medzi najnovšie lokality už so začatou a ešte aj plánovanou výstavbou patrí lokalita s názvom *Palmovská za horizontom* (Obr. č. 3), v ktorej obec evidovala prvé prihlásenia na trvalý pobyt v novembri 2013 a je tam naplánovaná výstavba 24 rodinných domov. Tieto lokality sú aj výraznejšie segregované a oddelené od pôvodnej zástavby obce. Druhý typ tvoria rodinné domy a radová zástavba na rovinatejšom území v rámci katastra obce alebo aj priamo v obci s menšou výmerou pozemkov a obytnej plochy. Ide najmä o tri lokality – miestna časť nazývaná *Rybníky* alebo *Na Rybníkoch* (Obr. č. 4), lokalita s názvom *Majer* a zástavba smerom na cintorín, nazývaná ako *Cintorínske dvojdomy*, kde sa nachádzajú štyri dvojdomy (spolu osem bytových jednotiek). Tretí typ predstavujú projekty bytových domov v dvoch častiach obce – v historickej časti, pri budove bývalého obecného úradu v časti „Horný koniec“ (ide o dva obecné nájomné bytové domy) a dva bytové domy v novej lokalite *Rybníky* (vlastníkom je súkromný investor)¹⁸. V teréne sa mi podarilo identifikovať aj sťahovanie sa do pôvodnej zastavenej časti obce – ide o rekonštrukciu rodinných domov v historickej časti obce novými obyvateľmi.

vateľov), 812 rodinných domov a 25 bytových domov (Obec Trenčianske Stankovce, n.d.; Zemánková, 2010).

13 Napríklad k 1. januáru 2017 je bol evidovaný počet obyvateľov 55 000, k 1. januáru 2019 tento počet poklesol o 295 ľudí (Trenčín, 2019).

14 Napríklad Považská Bystrica evidovala v roku 1996 43 225 obyvateľov, v roku 2017 ich počet klesol na 39 937; mesto Prievidza mala v roku 1996 54 395 obyvateľov, v roku 2017 ich počet klesol na 46 408; Dubnica nad Váhom evidovala v roku 1996 26 327 obyvateľov, v roku 2017 24 068; Nová Dubnica v roku 1996 evidovala 12 563 obyvateľov a v roku 2017 ich počet klesol na 11 134 obyvateľov. Pre bližšie informácie k ostatným mestám Trenčianskeho okresu pozri Roško, Luprich, 2018.

15 V príspevku sa zameriavam na suburbanizačné procesy po roku 2000 z viacerých dôvodov – po tomto roku sa systematicky začal zvyšovať počet obyvateľov, začali do obce prichádzať najmä ľudia z Trenčína a blízkeho okolia a po tomto roku sa začala intenzívnejšia výstavba bytových jednotiek v nových obytných častiach obce, ktoré boli dovtedy neobývané, často so statusom orná pôda alebo lúčne a trávnaté porasty.

16 Nazývaná podľa názvu ulice Palmovská.

17 Názov odvodený od označenia parcely.

18 Obec Soblahov má v horizonte piatich rokov naplánovanú výstavbu rodinných domov v dvoch ďalších lokalitách – plánuje prepojiť pôvodnú časť obce s lokalitami *Palmovská* a *Palmovská za horizontom* a novú výstavbu začať v rámci pozemkov za futbalovým ihriskom – všetko v súlade s územným plánom obce.

Analýzou stavebných a kolaudačných povolení obce Soblahov, evidenčnými kartami obyvateľov a leteckými fotografiami obce Soblahov po roku 2000¹⁹ je možné konštatovať, že výraznejšie suburbanizačné procesy, resp. sídelné zmeny spojené s urbanizačnými zmenami v obci a postupný začiatok sťahovania nových obyvateľov (bez rodinných alebo iných väzieb na obec Soblahov), sa začali po roku 2000²⁰ a súvisia najmä so začiatkom budovania rezidenčnej výstavby v časti s názvom *Majer*. V *Kronike obce Soblahov* (r. 1993 – 2000, s. 85) je záznam²¹, že v roku 1998 bolo vydané územné rozhodnutie o umiestnení líniovej stavby v bývalom majeri štátnych majetkov súkromnou firmou. Medzi rokmi 2000–2019 v tejto lokalite pribudlo 17 rodinných domov, jedna začatá stavba a tri voľné pozemky. Fyzicky táto lokalita nadväzuje na pôvodnú výstavbu obce, nepôsobí segregovane, avšak táto suburbánna výstavba nenadväzuje na charakter miestnej architektúry²² (Obr. č. 5, Obr. č. 6).

KTO SÚ SUBURBÁNNI MIGRANTI A MIGRANTKY V SOBLAHOVE A AKÉ SÚ ICH MOTIVÁCIE?

Na základe výskumu je možné skonštatovať, že do Soblahova sa sťahujú prevažne mladí ľudia s výrazne vyšším sociálnym statusom, ktoré charakterizujú vyššie príjmy a vyššie vzdelanie. Ide prevažne o mladých ľudí zakladajúcich si rodinu (alebo už s malými deťmi), ktorí sú na začiatku rezidenčnej kariéry alebo ide o ich druhú skúsenosť s nehnuteľnosťou. Medzi novými obyvateľmi Soblahova sú tiež rodiny so staršími deťmi či mladé manželské páry bezdetné, ale objavujú sa aj staršie manželské páry. Počas výskumu sa mi potvrdil predpoklad o mladých rodinách ako o tradičnom aktérovi suburbanizačných procesov. V mojej výskumnej vzorke v prípade nových obyvateľov obce žijúcich v lokalitách s novou výstavbou, ale i v rámci výstavby v historickej časti obce, prevažovali vysokoškolsky vzdelaní respondenti a respondentky. Vo viacerých rodinách bol jeden z rodičov na materskej či rodičovskej dovolenke (prevahu však mali ženy na materskej či rodičovskej dovolenke). Najmä zo štatistických údajov poskytnutých Obecným úradom v Soblahove bolo možné zistiť, že približne 80 percent všetkých prisťahovaných nových obyvateľov do obce Soblahov je z Trenčína, resp. blízkych lokalít okresu Trenčín (Kubrá, Trenčianska Turná, Drietoma, Nemšová, Omšenie), prípadne z Trenčianskeho samosprávneho kraja (okresy Myjava, Ilava [Nová Dubnica], no najmä z okresov Nové Mesto nad Váhom a Považská Bystrica). Ojedinele sa v knihe evidencie²³ objavili mestá ako Detva, Bratislava, Košice. Výrazne tak v Soblahove prevažu-

19 Letecké fotografie (obr. 1 – 6), ktoré mi sprostredkoval Štefan Kačena, sú v obrazovej prílohe na s. 346 – 348.

20 V 90. rokoch 20. storočia (do roku 2000) sa do obce sťahovali ľudia najmä so sociálno-rodinnými väzbami na obyvateľov obce – buď sa do obce vydali/priženili; alebo si opravili starší dom po rodičoch/starých rodičoch; alebo sa rozviedli a vrátili sa naspäť do rodnej obce a pod.

21 Ďalším zaujímavým záznamom v spomínanej kronike je informácia o stavbe nových rodinných domov v obci Soblahov v r. 1990 – 2000. V r. 1990 boli postavené 3 domy, r. 1991 – 1 dom, r. 1992 – 2 domy, r. 1993 – 5 domov, r. 1994 – 1 dom, r. 1995 – 1.

22 Na základe hlavných črt a architektonických znakov viacerých rodinných domov v tejto lokalite by sme niektoré zo stavieb mohli zaradiť pod podnikateľské baroko – tento štýl sa vyznačuje prehnanou zdobnosťou a tvarovou pestrosťou, výraznejšími farbami. Nie je to však lokalita, v ktorej by dominovali vysoké ploty – skôr naopak.

23 Uvedomujem si, že vychádzať v prípade štatistického vyhodnotenia charakteristiky obyvateľstva iba z Evidencie trvalého pobytu v obci Soblahov je značne obmedzené a skreslené, z dôvodu neúplnej evidencie obyvateľstva. V tomto prípade by bolo možné overiť si údaje v Knihe kolaudačných rozhodnutí a tiež v Knihe evidencie stavebných povolení Stavebného úradu obce Soblahov – tieto dokumenty mi však neboli sprístupnené s odvolaním

je migrácia na krátke vzdialenosti, ktorá je typická pre optimalizáciu bývania a hľadanie prostredia s vyššou kvalitou bývania.

Vychádzajúc z viacerých starších výskumov motivácie sťahovania sa do suburbánnych zón je možné tvrdiť, že dôvody sú značne diverzifikované. Bernard (2006, ako cituje Šveda, 2016: 151) uvažuje o dvoch základných oblastiach motivačných faktorov stimulujúcich suburbánnu migráciu z mesta na vidiek. Prvú skupinu podľa neho tvoria dôvody, ktoré by sme mohli zjednodušene opísať ako potrebu „vymeniť mestskú kulisu za prírodnú“. Druhú skupinu motivácií predstavujú pracovné dôvody, rodinné dôvody alebo snaha zabezpečiť si finančne prijateľné bývanie v blízkosti mesta. Túžba po „vidieckom“ spôsobe života je skôr ojedinelým motivačným faktorom a býva spojená prevažne s hľadaním alternatívnych životných štýlov a subkultúr²⁴. Efektívnejšiu typológiu však ponúka Potočný (2006) na základe empirických dát z prípadovej štúdie satelitného mestečka, ktorý navrhuje uvažovať o prisťahovaleckej suburbánnej komunite v dvoch kategóriách – hovorí o „konzumentoch dobrého bývania“ a „hľadačoch pevného bodu“. V prípade prvej skupiny ide o ľudí, ktorí do suburbia prichádzajú kvôli naplneniu svojich nárokov na kvalitné a priestranné bývanie v rodinnom dome a ktorí sa v novej lokalite nesnažia „ukotviť“. Naopak, druhá skupina – podľa Potočného (2006) – hľadá aj v novom prostredí istú formu ukotvenia a snaží sa vybudovať zmysluplné a silnejšie väzby. Vo výpovediach informátorov sa veľmi často vyskytovali dôvody vyriešenia bytovej otázky v pragmatickej rovine, ktoré respondenti kombinovali práve s „romantizujúcimi“ predstavami o bývaní na vidieku, túžbe bývať v zdravšom vidieckom *prostredí plnom zelene* (muž, prisťahovaný v roku 2018). Riešenie bytovej otázky často súviselo aj s motiváciou investovať finančné prostriedky do kvalitnejšieho bývania (spájalo sa to najmä so stavbou nového rodinného domu v rámci nových lokalít obce) alebo tiež s nižšími cenami nehnuteľností (najmä v prípade bytov v bytových domoch v lokalite *Rybníky*). V každej výpovedi dominovali dva zásadné faktory – blízkosť a bezproblémová dostupnosť do mesta Trenčín – a tiež stav, že obec Soblahov je nepriechodná, resp. koncová obec²⁵. Estetické kvality obce, ale najmä okolitej prírody, boli veľmi častým motivačným prvkom. *Ja som bývala predtým v Trenčíne na sídlisku Juh, čo je fakt len tu kúsok od Trenčína, ale nedá sa to porovnať, tu mám všetku prírodu na krok* (žena, prisťahovaná v roku 2013). Veľmi zaujímavá vo viacerých výpovediach respondentov bola aj „túžba bývať v pokojnejšom či vládnejšom prostredí“. *Je to tu také ľudské, také vládnejšie, pokojnejšie. A aj môj muž je taký citlivejší, on nie je taký tvrdý človek z mesta. Jemu vyhovuje viac toto, fakt také pokojnejšie prostredie* (žena, prisťahovaná v roku 2016). „Túžbu alebo hľadanie pokoja“ je pritom možné interpretovať vyjadrením širšej potreby o nájdenie určitej životnej rovnováhy, ktorá by vniesla viac „pokoja“ do každodenného balansovania medzi pracovnými a rodinnými povinnosťami. Šveda (2016) upozorňuje, že v kontraste s touto domnienkou však môže byť každodenná realita života suburbánnych migrantov – v dôsledku náročnej koordinácie každodenných aktivít rozmiestnených na väčšie vzdialenosti – značne iná a môže prinášať

sa na Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/679 z 27. 4. 2016 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov a o voľnom pohybe takýchto údajov, ktorým sa ruší smernica 95/46/ES (ďalej len „GDPR“) a zákonom č. 18/2018 Z.z. o ochrane osobných údajov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

24 Šveda (2016: 151) toto tvrdenie o „hľadaní alternatívnych životných štýlov“ a „subkultúr“ vysvetľuje v kontexte s túžbou pripodobniť svoj život tradičným spôsobom hľadania obživy a hľadať harmonické súžitie v krajine s minimalizovaním moderných civilizáčnych výdobytkov.

25 Obec Soblahov je dostupná z Trenčína po Soblahovskej ulici (cesta č. 1880), ktorá však na tzv. „hornom konci dediny“ končí. Na cestu č. 1880 sa po približne 400 metrov po vstupe do obce smerom z Trenčína napája cesta č. 1890, ktorá prepája Trenčín a Soblahov s obcou Mníchova Lehota.

Pohľad na neďaleký Trenčín z lokality „Palmovská za horizontom“, r. 2019, autorka fotografie: M. Bošelová

viac stresu ako pokoja. V prípade mnou skúmaného prostredia však toto tvrdenie nie opodstatnené, keďže Soblahov je od Trenčína vzdialený 6 km s bezproblémovou (bez-kolíznou) dostupnosťou. „Hľadanie pokoja“ by však mohlo byť interpretované snahou vytvoriť či zabezpečiť stabilné a bezpečné prostredie pre výchovu detí vo väčšom priestore (rodinný dom so záhradou). *Ja som chcela od začiatku dom, ale aj s väčšou záhradou, ja sa chcem číkať v tej zemi a mať ten kontakt s prírodou, aby, aj keď napríklad tú fazuľku dám do zeme a vyrastie z toho nejaká rastlinka, aby to videli tie deti hlavne (...) a mať rôzne zákutia, kde deti môžu všeličo objavovať, učiť sa, hrať sa a nemať nudu* (žena, prisťahovaná v roku 2017).

Čo sa týka mechanizmov, ktoré viedli mojich informátorov k výberu tejto konkrétnej lokality, nešlo u všetkých o prvú voľbu. Avšak pri rozhodovaní sa o výbere lokality hrali veľmi dôležitú úlohu najmä pomer ceny a veľkosti bývania podľa individualizovaných preferencií a estetika prostredia. V prípade občianskej infraštruktúry v obci, tá v rámci rozhodovacích procesov zohrávala iba sekundárnu úlohu, práve kvôli dostupnosti kompletnej občianskej infraštruktúry v blízkom meste Trenčín. V prípade mladých rodín, ktoré mali v mojej výskumnej vzorke najvyššie zastúpenie, dôležitým lokalizačným faktorom bola práve dostupnosť a kvalita školských zariadení²⁶ (materská a základná škola).

²⁶ V prípade navštevovania školských zariadení obce Soblahov deťmi suburbánnych migrantov nastáva tu, oproti iným prípadom suburbii, k zaujímavej situácii, keď v priebehu približne posledných piatich rokov stúpol počet detí v Základnej škole Soblahov z približne zo 140 na 175 (stav k 15. septembru 2018). Zaujímavé je tiež to, že v obci klesá dopyt po navštevovaní školských zariadení v meste Trenčín, ktorý bol približne štyri roky späťne výrazný a bol formou akejsi „prestíže“. Kvôli zvýšeniu kvalitatívnej úrovne miestnej základnej školy je tento stav prehodnocovaný a v lokálnej základnej škole rapídne stúpa záujem o umiestnenie detí tohto školského zariadenia. Podobná situácia je aj v prípade materských škôl, ktoré sú v obci dve – Cirkevná materská škola sv. Mikuláša v Soblahove a materská škola, ktorá je súčasťou Základnej školy s materskou školou Soblahov.

V rámci analýzy a interpretácie empirických dát sa v nasledujúcej časti zameriam najmä na analýzu sociálnych sietí, väzieb a spolužitia v suburbiu cez prizmu teórie sociálnych sietí a teoretických konceptov komunity a susedstva.

SOCIÁLNE VÄZBY A SPOLUŽITIE V SUBURBIU – KOMUNITA A SUSEDSTVO

Odkedy sa suburbanizácia stala masovým fenoménom nielen v Severnej Amerike, ale i v západnej Európe, jedným z polemických bodov skúmania suburbií je kritika oslabovania sociálnych väzieb, sociálnej súdržnosti v spoločnosti všeobecne a degradácia sociálneho kapitálu (Putnam 2000; Giddens, 2002). Obyvatelia suburbií sú často prezentovaní ako individualistické bytosti, ktoré sa viac ako na komunitnú participáciu orientujú na pohodlný život za múrmi svojich luxusných domov či rezidencií, čo v dôsledku prispieva predovšetkým k nárastu tzv. uzavretých komunít (*gated communities*) a prináša znepokojenie nad ďalším vývojom spoločnosti primárne založenej na individualizme a striktnej socioekonomickej a kultúrnej homogenite (Lupi, Musterd, 2006).

Koncept komunity (*community*) je možné definovať ako kombináciu troch základných zložiek – siete medziosobných väzieb a vzťahov, v ktorej je vo veľkej miere vyvinutý pocit súdržnosti a podpory, čo je základným predpokladom pre vznik komunity. Treťou zložkou je spoločná lokalita, resp. bývanie v tej istej lokalite, čo umožňuje pocit vzájomnej solidarity a jej realizáciu pre prípad potreby (Wellman, Leighton, 1979).

Komunita sa ako sociologický pojem často zamieňa s pojmom susedstvo (*neighbourhood*). Wellman a Leighton (1979: 367) tento vzťah komunity a susedstva vysvetľujú na základe troch druhov komunity – komunita „stratená“ (*lost*), komunita „zachránená“ (*saved*) a komunita „oslobodená“ (*liberated*). Zatiaľ čo v „stratenej“ komunite ide o nárast individualizácie spojený s rozviazaním tradičných príbuzenských väzieb s masívnym prechodom k formám bývania podporujúcim túto individualizáciu; druhý argument „zachránenej“ komunity upozorňuje, že susedské a rodinné väzby zostali dôležitou súčasťou ľudských životov i v rámci moderných industriálnych spoločností (i naďalej poskytujú neformálnu sociálnu kontrolu a systém osobnej podpory).

Protikladom týchto dvoch argumentov je tretí druh komunity – tzv. komunita „oslobodená“, v ktorej primárne väzby pretrvávajú, majú však podobu voľnejších vzťahov (ibid.). Tento argument pritom vychádza predovšetkým z troch tvrdení – že oddelenie miesta bývania, miesta práce a príbuzenských skupín vyústilo do zapojenia obyvateľov miest (v našom prípade suburbií) do mnohých rôznych sociálnych sietí so slabou formou vzťahu; vysoká miera mobility oslabuje existujúce silné väzby a spomaľuje nadväzovanie nových; finančne nenáročná a efektívna komunikácia redukuje sociálne náklady a priestorové vzdialenosti a umožňuje jednoduchšie udržiavanie základných sociálnych väzieb; rozsah, hustota a pestrosť prostredia v kombinácii rozširujúcimi sa možnosťami interakcií znižuje pravdepodobnosť vytvárania husto prepojenej solidárnej komunity (Wellman, 1979: 1206).

Tento naznačený vývoj môže v konečnom dôsledku spôsobiť relatívne oslabenie komunity, pokiaľ ju chápeme ako priestorovo lokalizovanú solidárnu sieť. V zásade to ale nemusí znamenať oslabenie sociálnych väzieb všeobecne, čo sa mi do značnej miery potvrdilo aj pri výskume v obci Soblahov. Rozvojom technológií totiž neprichádza iba k priestorovému rozmiestneniu sociálnych sietí, ale zároveň aj k udržiavaniu a posilňovaniu väzieb na väčšiu vzdialenosť.

V nasledujúcej časti sa zameriam na typ a rozvoj sociálnych väzieb a utváranie lokálnej komunity medzi ľuďmi – „starousadlíkmi“ a „novousadlíkmi“ v skúmanej lokalite.

Pokiaľ by sme na suburbánnych migrantov v Soblahove chceli nazerať cez prizmu „stratenej“ (*lost*) komunity (Wellman, Leighton, 1979), tvrdili by sme, že ide o ľudí len s veľmi slabými alebo žiadnymi teritoriálnymi väzbami, ktorí nie sú ukotvení v lokalite a neustále sa presúvajú v rámci viacerých miest v závislosti od individuálnych potrieb. Avšak, počas výskumu sa vo výpovediach respondentov veľmi často objavovali vyjadrenia, v ktorých „novopristaňovaní“ obyvatelia vyjadrovali túžbu zotrvať v lokalite dlhšie obdobie a najčastejšie (v prípade ľudí žijúcich v rodinnom dome) verbalizovali, že by v Soblahove chceli zostať natrvalo. Takéto prejavy môžu byť znakom, ktorý svedčí najmä o spokojnosti s charakterom a kvalitou bývania v suburbiu, ale je veľmi komplikované určiť mieru integrácie nových obyvateľov do lokálnych sociálnych štruktúr.

Ako príklad je možné uviesť vyjadrenie 38-ročnej ženy, matky na materskej dovolenke, ktorá do Soblahova prišla bývať v roku 2016 spolu s manželom a dvomi deťmi: *Ja som tu v Soblahove nadmieru spokojná. Úplne som prekvapená, že ako som mohla doteraz žiť v tej králikárni v meste, v tom baráku, to nie je život, to je dobrovoľné obmedzovanie osobnej slobody. A aj vlastného prejavu, toho, čo človek prirodzene potrebuje. Ja tu chcem už zostať navždy, nechcem sa už sťahovať, pre mňa je to ideál na bývanie.*

Počas výskumu sa objavovali aj vyjadrenia, v ktorých respondenti prejavili možnosť potenciálnej zmeny bydliska. Tieto nadväzovali aj na kritické, resp. negatívne postoje k životu a k bývaniu v suburbiu a sú odrazom nenaplnenia pôvodných očakávaní o lepšom bývaní v dedinskom prostredí. *No, ja vám to poviem na rovinu, mala som iné predstavy, keď som sem prišla. Čakala som väčšiu vládnuť a mám pocit, že ľudia sú tu tvrdí, tvrdší ako v meste. Celkovo, veľmi mi to tu nevyhovuje. Ale vydržíme tu bývať, ešte chvíľu, ale myslím, že o také 2-3 roky budeme hľadať niečo iné²⁷.*

Otázku rezidenčnej stability (Kopečná, Špačková, 2012) je možné vnímať a interpretovať aj ako výsledok hodnotenia predstáv a očakávaní respondentov o novom prostredí a jeho sociálnych a materiálnych charakteristikách. Zaujímavé však bolo zistenie, že informátori bývajúci v rodinnom dome nepripúšťali možnosť presťahovania sa, pretože bývanie v Soblahove splnilo ich očakávania a ich plán zostať v obci je možné interpretovať vytváraním silnejších väzieb na miesto. Markantný rozdiel bol v prípade bytov v bytovom dome, ktoré sa, podľa výpovedí, stávajú skôr „prechodným riešením bývania“ najmä pre mladé rodiny. Migranti žijúci v bytových domoch sa aj častejšie kriticky vyjadrovali k rôznym aspektom bývania v Soblahove (napr. parkovanie, zvýšený výskyt áut a s tým spojená znížená bezpečnosť na cestách a chodníkoch, problémy s parkovaním), zatiaľ čo noví obyvatelia nových rodinných domov sú „za plotmi svojich pozemkov“ spokojnejší. Domov sa teda, ak vychádzame práve z dichotómie rodinný dom – byt v bytovom dome, nestáva len miestom odpočinku, relaxácie, útočiskom pred vonkajším svetom (Lupi, Musterd, 2006: 804), ale zároveň je miestom, v ktorom získava jedinec pocit autonómie a kontroly nad „svojím“ priestorom.

Ja mám najväčšie nervy z toho, že síce byvame v byte, ktorý má samostatné vchodové dvere a všetko, ale mám pocit, že bývam so svojimi susedmi. Strašne sú tu tenké steny, všetko počujeme, čo sa rozprávajú, čo robia. A rovnako, keď mne príde nejaká návšteva,

27 Vyjadrenie respondentky – suburbánnnej migrantky, ktorá sa do obce Soblahov prisťahovala v roku 2018, pred presťahovaním kvôli vysokoškolskému štúdiu a následnej práci žila 10 rokov v Trenčíne. Do značnej miery však jej negatívne naladenie spôsoboval aj ten fakt, že pochádzala z obce zo stredného Slovenska a počas výpovedí porovnávala život vo svojej rodnej obci a v Soblahove.

tak sa im stále snažím hovoriť, že nech sú tichšie, lebo že nechcem, aby sme vyrušovali susedov, že tu je všetko počuť. Je to ale veľmi obmedzujúce (žena, prisťahovaná v roku 2018).

Walker dodáva, že spomínané vlastníctvo je obvykle spojené s pocitom samostatnosti a slobody (ako cituje Galčanová, 2012: 5). *Je to iné, ako v Trenčíne v byte, nikto ma tu nebuduje, nikto ma nekontroluje, môžem si robiť čo chcem, napríklad vyjsť na dvor len v pyžame alebo v noci byť dlho vonku na dvore a nikto mi nič nemôže. Nedá sa to porovnať* (muž, prisťahovaný v roku 2018).

Najvýznamnejším objektom a zároveň symbolom procesu suburbanizácie je samostatný rodinný dom v súkromnom vlastníctve, ktorý býva zhmotneným vyjadrením osobnosti. Muži a ženy vo svojich domoch nachádzajú najlepšiu príležitosť na vyjadrenie svojho osobného vkusu (Jackson, 1985). V rámci terénneho výskumu som sa stretla s rodinou, ktorá bývala v zrekonštruovanom rodinnom dome (dvojdom) v pôvodnej zástavbe obce a v rámci mojej výskumnej vzorky to bola jediná rodina, ktorá sa rozhodla usadiť mimo novovybudovaných soblahovských lokalít. *Keď sme nenašli vhodný rodinný dom v Trenčíne, tak sme pozerali aj vzdialenejšie lokality. Ale iba domy sme pozerali, nie pozemky. Ja som nechcela stavať nový – ja som chcela dom s dušou. A manžel so mnou súhlasil. Hľadali sme čo najväčší pozemok, ale toto, čo máme, je akurát* (cca 800 m² – pozn. autorky), *alebo aj na tesno, ešte by som prijala väčší. Na zemiaky, na chovanie sliepok a ošipáných, ale toto by sme asi reálne nedali* (žena, prisťahovaná v roku 2016). Na základe jedného aj druhého príkladu je možné tvrdiť, že rodinný dom je možné vnímať ako reprezentáciu určitého typu túžby a hodnôt (Galčanová, 2012: 6), ktorých naplnenie je spájané s produkciou nového typu priestoru a umožňuje sebavyjadrovanie²⁸ širokým vrstvám obyvateľov a tiež určitú individuálnu prestíž.

Vzťahy a sociálne väzby medzi novými a pôvodnými obyvateľmi patria nielen v odbornej literatúre, ale najmä v spoločenskom diskurze, medzi najdiskutovanejšie témy. Ako som už uvádzala, Wellman a Leighton (1979) definujú komunitu (*community*) na základe troch zložiek – siete medziosobných väzieb mimo domova, ktoré zaisťujú spoločenský kontakt a podporu svojim členom; bývanie v rovnakej lokalite a tiež pocit vzájomnej solidarity a jej realizácie v prípade potreby²⁹. Tu sa však vynára zásadná otázka – aká je povaha týchto väzieb. Granovetter (1973) zdôrazňuje rozdiely medzi slabými a silnými sociálnymi väzbami – za silné väzby označuje predovšetkým vzťahy v rodine a medzi blízkymi priateľmi, pod slabými väzbami má na mysli kontakty na osoby, ktoré by sme v slovenčine označili ako „môj známy“ alebo „moja známa“ (napríklad pracovné kontakty). Zároveň však upozorňuje, aký dôležitý je význam slabých väzieb, ktoré, podľa neho, nie sú zdrojom odcudzenia, ale naopak, sú zdrojom kontaktov nevyhnutne potrebných pre začlenenie jedinca do spoločnosti. I keď sa Granovetter (1973) nevenoval štúdiu susedských väzieb, navrhnutú perspektívu je možné využiť aj pri interpretácii

28 Simmel (1997) vkus a osobnú identitu dáva do kontextu s modernizačnými procesmi, ktorých výsledkom i spätnou príčinou je práve priestor suburbia. Tvrdí, že práve modernizácia poskytla novú kombináciu individualizovaného človeka, ktorý práve svoj vkus a osobnú identitu bez problémov vyjadruje masovými prostriedkami. Rodinný dom je možné označiť za jeden z masových prostriedkov sebaaprezentácie a sebaidentifikácie (Brubaker, Cooper, 2000) jednotlivca.

29 Wellman a Leighton (1979) však túto uvedenú definíciu revidujú a upozorňujú, že priestorová redistribúcia nie je nutnou podmienkou definície komunity a je možné ju akceptovať iba vtedy, pokiaľ bezpodmienečne ovplyvňuje sociálnu štruktúru. Komunita tak nemusí byť viazaná na konkrétne miesto či susedstvo, a rovnako, konkrétne susedstvo nemusí byť miestom realizácie týchto sociálnych väzieb. S daným tvrdením súhlasím, avšak pre potreby príspevku vychádzam z definície komunity, ktorá je uvedená v hlavnej časti textu.

cií vzťahov a väzieb budujúcich alebo už vybudovaných v rámci suburbanizačných procesov, lebo úzke a silné priateľské vzťahy v rámci susedstiev nemusia mať nevyhnutne integrujúcu povahu. Práve naopak – zdôrazňuje, že slabé väzby prepojujú jedincov z rôznych, viac či menej uzavretých sociálnych skupín a sprístupňujú prenos informácií medzi nimi.

V tomto kontexte je veľmi zaujímavý práve príklad ženy – suburbánnej migrantky, ktorá sa do Soblahova prisťahovala v roku 2016 a býva s rodinou v historickej časti obce, ktorú obyvatelia volajú *tu dolu v dedine*. Práve v rámci susedských vzťahov sa jej podarilo nadviazať slabé väzby. *No, bývam tu nejaké tri roky, a nemôžem povedať, že poznám úplne všetkých susedov. Tuto oproti trochu, prehodíme zopár slov, ale nemôžem povedať, že sa poznáme. Tuto tieto 2 domy nad nami, tak tých som fakt asi ani nikdy nevidela* (smiech). *Oni možno chodia do roboty zavčas a prichádzajú neskoro, alebo, ja neviem, veď ja vlastne ani neviem, ako vyzerajú. Ale tejto susedy som sa spýtala, že či nevie, kde by som kúpila nejaké domáce vajička alebo aj mäso, ale vravela, že tu takto nikto nepredáva.*

Čo sa týka nových lokalít v rámci Soblahova, priestor pre stimulovanie vzájomných kontaktov vytvára práve skutočnosť, že všetci a všetko je relatívne nové. Prikladom je riešenie problémov alebo rôznych situácií pri výstavbe rodinných domov, vzájomné odovzdávanie skúseností alebo potreba spoločnej kooperácie pri riešení nejakých spoločných problémov (napríklad v súvislosti s vyjednávaním so samosprávou, starostom, obecným zastupiteľstvom, ale aj rôzne reklamácie developerom a pod.). V tomto prípade by bolo možné takto formované sociálne väzby, ktoré Granovetter (1973) označuje ako slabé sociálne väzby, označiť za väzby vznikajúce na účelovej báze. *Susedka, tak tá vlastne príde, len keď niečo potrebuje. Keď jej napríklad nefunguje bojler, že jej netečie teplá voda. Ale to sa nestážujem, iba poukazujem na to, že už si niekedy myslím, že máme celkom kamarátsky vzťah a niekedy sa mi ledva pozdraví. Ale fakt nemôžem povedať, že mi to nejako veľmi vadí, keď jej s niečím pomôžem, tak vždy aspoň čokoládku donesie alebo niečo, ona nie je zlá, len asi nechce sa nejako hlbšie kontaktovať* (muž, prisťahovaný v roku 2013). *Občas si tu zorganizujeme takú spoločnú brigádu, v lete, ale, vlastne aj na jeseň, že si aj trochu upraceme tieto spoločné priestory pred domami, aby sme to tu mali fakt pekné. No, a popritom aj niečo popijeme, aj sa porozprávame, v rámci otužovania vzťahov (...) ale, inak sa veľmi nestretávame, nie je na to ani čas veľmi počas pracovných dní* (muž, prisťahovaný v roku 2014). Takto vznikajúce susedstvá v suburbiách sú v mnohom špecifické – akousi stmelujúcou spoločnou platformou suburbánnych komunit je snaha o „slušné“ a čisté prostredie, ktorá vedie až k veľkej citlivosti a udržiavaniu „sterilného“ prostredia. Takéto správanie na jednej strane pomáha udržiavať jednotu a systém v rámci komunity, na druhej strane takéto presadzovanie kontroly môže viesť aj vytváraniu nedôvery (Baumgartner, 1988, ako cituje Šveda, 2016: 142). Vyjadrením, ako v niektorých nových lokalitách Soblahova, najmä v lokalite *Palmovská*, vnímajú susedstvo, sú, v niektorých prípadoch práve vysoké *neprekonateľné* ploty či múry, kamerové systémy, strážne psy, výstražné tabule upozorňujúce na zákaz vstupu a pod.

Na základe výskumu je možné konštatovať, že sociálna integrácia sa v súčasných suburbánnych komunitách Soblahova uskutočňuje prostredníctvom väzieb, ktoré síce nadobúdajú charakter slabých sociálnych väzieb, ale sú, ako som naznačila aj prostredníctvom príkladov, značne diverzifikované. Vždy závisí od konkrétnej lokality v rámci Soblahova a najmä od sociálnej skladby suburbánnych komunit.

Susedstvo je, na rozdiel od komunity, pevne spojené so spoločne obývaným fyzickým priestorom. Predpokladom pre vytvorenie si vzťahu na konkrétnom mieste je pre-

dovšetkým spoločne zdieľaný priestor a čas (Galčanová, 2012: 11) – čiže možnosť vzájomného stretnutia, či stretávania sa. Takéto vzájomné možnosti stretnutia sa však primárne nemusia zakladať na pozitívnych interakciách – veľkú rolu tu zohráva samotný priestor suburbií, jeho dizajn a charakteristika. Počas výskumu v rámci nových lokalít v Soblahove sa ukázalo, že susedia sa najviac stretávali v prípade zdieľania spoločných priestorov – deje sa tak najmä v prípade života v bytových domoch (spoločné priestory na chodbe, vstupné priestory, spoločné parkovisko, kočíkareň, priestory pred bytovým domom) alebo v dvojdomoch (predzáhradky, chodníky, záhradky za domom). *My so susedom pokecáme väčšinou tak na parkovisku, také, o robote sa zvykneme, že čo a ako, ale aj si povieme, že čo nové, či náhodou nebudeme mať nejakú schôdzu, alebo či sa niečo v bytovke nedeje, takto si aj posúvame informácie* (muž, prisťahovaný v roku 2011, bytový dom). *Hm, asi najviac sa stretávame úplne náhodne, keď idem po schodoch, tak niekto vychádza z dverí. Ale nebýva to inak často, málo sa vidíme. A ja idem furt aj s malým (ročný syn – poznámka autorky), tak to sa furt prihovoria, sa usmejú, prihovoria. Také normálne* (žena, prisťahovaná v roku 2017, bytový dom).

Keď ja kosím, tak aj sused kosí, väčšinou v nedeľu, to nás asi domáci susedia nemajú moc v láske. Ale, tak, my to nemáme kedy robiť. A keď skončíme, tak si dáme aj pívko spoločne, aj si cez plôtik štrgneme (muž, prisťahovaný v roku 2017, dvojdom).

Počas výskumu som bola často konfrontovaná aj s hodnotiacimi vyjadreniami, ako napríklad *to je dobrý sused, takto by sa mal správať dobrý sused, dobrí susedia si musia pomáhať, ona je dobrá suseda* a pod. Susedstvo však nie je samozrejmovou vlastnosťou, danosťou, vlohou – práva a povinnosti v rámci neho sú reflexívne prepojené s jeho prostredím, jeho členmi a skrze jeho reflexívnej a zodpovedajúcej organizácii (Laurier, Whyte, Buckner, 2002). Dalo by sa to vysvetliť aj tak, že „byť susedom“ je jednou z rolí, ktoré ľudia vo svojom živote vykonávajú, je postavená na vzájomnej interakcii vzájomného očakávania i určitej ochoty. Kategória „sused“ sa počas výpovedí informátorov prekrývala aj s kategóriou *priateľ, kamarát* – najčastejšie sa ale stávalo, že jedna osoba nebola označovaná aj ako *sused/susedka* či *priateľ/priateľka*, ale termín *priateľ/priateľka* sa počas výpovedí vyskytoval na nadradenej pozícii oproti označeniu *sused/susedka*. Označenia *dobrý sused* či *dobrá susedka* boli používané v súvislosti s konkrétnymi činnosťami, ktoré obyvatelia suburbia očakávajú od interakcií so susedmi. Boli to väčšinou nejaké spoločne organizované aktivity, najmä nejaké večierky a spoločné grilovačky, ktoré sa konajú relatívne často (raz za mesiac, raz za dva mesiace), ale sú tak na pomedzí priateľských a susedských stretnutí. Takéto stretnutia slúžia na určité vymedzenie sociálnych pozícií, spoločných záujmov alebo spoločných tém, o ktorých je buď možné alebo nemožné sa rozprávať. Podľa Granovettera (1973) sú tieto udalosti platformou pre vytvorenie a posilňovanie slabých väzieb v mieste bydliska a zároveň aj posilňovanie hraníc slúžiacich na zabránenie vytvorenia väzieb silných. *My sa nedohadujeme veľmi dopredu, lebo sme dosť časovo vyťažení tu všetci, to skôr tak spontánne. Je piatok poobede, vidíme, že sme doma a pokiaľ je aj dobré počasie, tak rýchlo zbehneme do Soblahova, veď to je len tu kúsok, ani nie päť minút, nakúpime a grilujeme. Toto sa mi na tom živote páči, to sme si v meste nemohli dovoliť* (muž, prisťahovaný v roku 2018).

Druhou, veľmi často verbalizovanou požiadavkou na *dobrého suseda, dobrú susedku* bolo vzájomné informovanie sa o dôležitých udalostiach, povinnostiach a pod. Treťou najčastejšou požiadavkou bolo udržiavanie čistoty, susedských štandardov úpravy verejne viditeľných, ale aj spoločne zdieľaných priestorov, dodržiavanie pravidiel a noriem komunity (nočný pokoj, obmedzené fajčenie v rámci spoločných priestorov, nerušenie sa vzájomné hlasnou hudbou, krikom, a pod.). Zaujímavé tiež boli vyjadrenia,

že vlastne od *dobrého suseda/dobrej susedky* očakávajú, že sa nebude *miešať do súkromných záležitostí susedov*, že *nebude zbytočne moralizovať*, že *nebude upozorňovať na všetko*.

K budovaniu vzťahov a väzieb prispieva aj skutočnosť, že suburbánni migranti prichádzajú často z podobného sociálneho a ekonomického prostredia a čo je ešte významnejšie, často sa nachádzajú v podobnej fáze životného cyklu – medzi mojou výskumnou vzorkou v rámci nových obyvateľov Soblahova sa nachádzali prevažne rodiny s malými či staršími deťmi. Preto veľmi dôležitými miestami pre nadväzovanie kontaktov predstavovali práve priestory detského ihriska, materského centra, materskej a základnej školy. Tieto priestory by sme zároveň mohli označiť aj ako významné body integrácie. (...) *ja som sa tak, asi cez deti, že už tým, že idem do škôlky, sú tam témy, sú tam oznamy, niekto, keď už niečo nevie, tak keď sa detičky prezúvajú a prezliekajú, tak sa opýta rodiča* (žena, prisťahovaná v roku 2013). *Čo ja viem, bolo to ľahké, ja s tým nemám problém* (...) *dva sa rozprávali, ja som tam prišla a som sa do tej témy nejako tak nechtiac zapojila* (žena, prisťahovaná v roku 2016).

ZÁVER

Porozumenie suburbanizačných procesov z pohľadu ich aktérov je, okrem iného, základom pre úspešnú reguláciu a smerovanie týchto procesov a to nielen prostredníctvom interpretácie a vysvetľovania vonkajších socioekonomických faktorov, ale rovnako dôležité je pochopenie a interpretácia týchto procesov aj zvnútra – je dôležité porozumieť motiváciám, túžbam a skúsenostiam tých, ktorí v nich reálne žijú a práve svojimi životmi ich produkujú, konzumujú a reprodukujú. V príspevku som sa pokúsila nahliadnuť medzi aktérov suburbannej migrácie v obci Soblahov, s cieľom spoznať nielen ich pôvod a motivácie migrovať, ale najmä ich každodenný sociálny život v novom prostredí. Niektoré z výsledkov, ktoré som uvádzala v analytickej časti príspevku, korešpondujú so zisteniami v iných suburbiách, či už v rámci slovenského alebo českého prostredia, niektoré sa zásadne líšia.

Koncept „stratenej“ komunity odkazuje na negatívne dôsledky života v suburbiách, v ktorých sa vytvárajú anonymné a neintegrujúce sa spoločenstvá. Takýto spôsob života prináša neustály pohyb jedinca medzi prácou, domovom a aktivitami. Sociálne prostredie obce Soblahov ovplyvnené suburbanizačnými procesmi sa v súvislosti s príchodom nových obyvateľov výrazne mení. Noví obyvatelia sa vyznačujú zvyčajne odlišným vekom, dosiahnutým vzdelaním, rodinným statusom alebo ekonomickou aktivitou. Zároveň si so sebou z mesta prinášajú mierne odlišný životný štýl, zvyky, prístupy a názory, ktoré môžu byť na jednej strane zdrojom konfliktu medzi starousedlíkmi a novousedlíkmi, no na druhej strane ich príchod je často impulzom pre ďalší rozvoj obcí. Sociálne a kultúrne prostredie suburbií a jeho premeny som sledovala najmä prostredníctvom sociálnych väzieb, v rámci komunity a susedstva.

Na príklade obce Soblahov sa podarilo poukázať na zaujímavý výsledok – že suburbanne lokality nemusia byť len prejavom sociálnej izolácie, ale aj dôsledkom racionalizácie požiadaviek na bývanie, formulujúcich sociálne heterogénnejšie a diverzifikovanejšie prostredie s novými obyvateľmi rôzneho pôvodu, rôznych motivácií a s rozdielnymi životnými stratégiami.

Viacere otázky však zostali nezodpovedané, resp. nezostal na ich hlbšiu analýzu a interpretáciu v rámci príspevku väčší priestor; ich spracovanie by si vyžadovalo rozsiah-

lejší terénny výskum a hlbšie pochopenie suburbanizačných procesov vo všetkých ich úrovniach. Ide najmä o témy súvisiace s významom miesta a priestoru – bolo by napríklad zaujímavé zamerať sa na suburbanizáciu ako prejav a zdroj symbolických a sociálnych hraníc³⁰; ale tiež na otázky spojené s identitou obyvateľov a s identitou miesta v rámci suburbanizovanej lokality – obce Soblahov. Keďže, ako som v príspevku naznačila, suburbanizácia so sebou prináša celý rad praktických problémov, ktoré sa týkajú najmä územnej samosprávy, prevažne na úrovni obce, vynárajú sa napr. zaujímavé otázky aj v súvislosti s územným plánovaním, reguláciou zástavby, urbanistických a architektonických riešení a pod.

Táto práca bola podporená Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-16-0115.

LITERATÚRA

- Bezák, A. (2006). Vnútorne migrácie na Slovensku: súčasné trendy a priestorové vzorce. *Geografický časopis*, 58(1), 15–44. Získané 23. apríla 2019, z <https://www.sav.sk/journals/uploads/05311219Bez%C3%A1k.pdf>.
- Bitušíková, A. (2006). Transnárodná migrácia z pohľadu sociálnej antropológie. In: D. Luther (Ed.), *E/Migrácie a Slovensko. Diverzita ako faktor transformácií identít*. Bratislava: Ústav etnológie SAV, Ústav vedy a výskumu UMB v Banskej Bystrici (s. 115–136).
- Brettel, C. B., Holliefield, J. F. (Eds.) (2008). *Migration Theory: Talking Across Disciplines*. 2nd Edition. New York, London: Routledge.
- Brubaker, R., Cooper, F. (2000). Beyond “Identity”. *Theory and Society*, 29(1), 1–47.
- Gajdoš, P. (2009). Globalizačné súvislosti urbaného vývoja a jeho sociálno-priestorové špecifiká. *Sociológia*, 41(4), 304–328.
- Gajdoš, P., Moravanská, K. (2011). *Suburbanizácia a jej podoby na Slovensku*. Bratislava: VEDA – Vydavateľstvo SAV.
- Galčanová, L. (2012). Proces suburbanizácie v kultúrnej perspektíve – teoretická prehľadová stať. *Sociológia*, 44(1), 1–29.
- Giddens, A. 2002. *Runaway World: How Globalization is Reshaping Our Lives*. 1st Edition. London, New York: Routledge.
- Granovetter, M. S. (1973). The Strength of Weak Ties. *American Journal of Sociology*, 78(6), 1360–1380.
- Gutry-Korycka, M. (Ed.). 2005. *Urban Sprawl: Warsaw Agglomeration Case Study*. Warsaw: Warsaw University Press.
- Hirt, S. (2007). Suburbanizing Sofia: Characteristics of Post-Socialist Peri-Urban Change. *Urban Geography*, 26(8), 755–780.
- Champion, T., Fielding, T. (1992). Editorial Introduction. In: T. Champion., T. Fielding (Eds.), *Migration Processes and Patterns: Research Progress and Prospects*, 1st Edition (1–14). London: Belhaven Press.
- Jackson, K. T. (1985). *Crabgrass Frontier: The Suburbanization of the United States*. Oxford: Oxford University Press.
- Kopečná, M., Špačková, P. (2012). Rezidenční stabilita obyvatel pražského zázemí: případová studie obce Říčany u Prahy. In: M. Ouředníček, J. Temelová (Eds.), *Sociální proměny pražských čtvrtí*. Praha: Academia (s. 206–228).
- Laurier, E., Whyte, A., Buckner, K. (2002). Neighbouring as an Occasioned Activity:

30 Príkladom zaujímavej konceptuálnej línie v rámci výskumu suburbaného bývania môžu byť kategórie „čistého“ a „nečistého“, alebo „bezpečného“ a „ohrozujúceho“, resp. pocit strachu a pocit bezpečia. So všetkými týmito kategóriami som bola konfrontovaná aj počas realizácie terénneho výskumu vo výpovediach mojich informátorov a informátoriek.

- "Finding a Lost Cat". *Space and Culture*, 5(4), 346–367. Získané 10. februára, z <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1206331202005004003>.
- Low, S. M. (1996). Spatializing Culture: The Social Production and Social Construction of Public Space in Costa Rica. *American Ethnologist*, 23(4), 861–879.
- Lupi, T., Musterd, S. (2006). The Suburban Community Question. *Urban Studies*, 43(4), 801–817. Získané 13. apríla 2019, z http://www.newtowninstitute.org/lectures/lectureGeopolitics11/art91_TheSuburbanCommunityQuestion-Lupi-Musterd-.pdf.
- Maier, J. (1997). Agglomerace Bayreuth – vývoj, štruktúra a dôsledky suburbanizácie pre komunálnu hospodársku politiku. *Územní plánování a urbanizmus*, 24(1-2), 46–51.
- Massey, S. D. (Ed.) (1993). Theories of International Migration: A Review and Appraisal. *Population and Development Review*, 19(3), 431–466.
- Matejová, K., Bednárík, M. (2017). Sociálne prostredie suburbií na príklade životného štýlu žien so zreteľom na fenomén zelených vdov. *Acta Geographica Universitatis Comenianae*, 61(2), 223–239.
- Matlovič, R., Sedláková, A. (2007). The Impact of Suburbanisation in the Hinterland of Prešov (Slovakia). *Moravian Geographical Reports*, 15(2), 22–31.
- Musil, J., Ryšavý Z., Velišková, L. (1984). *Dlhodobý vývoj aglomerácií v ČSR*. 1. vyd. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektúry.
- Ouředníček, M. (Ed.). (2006). *Sociální geografie Pražského městského regionu*. Praha: Univerzita Karlova v Praze.
- Podolák, P. (2010). Migrácia a jej vplyv na rozvoj suburbanizačných procesov vo vybraných regiónoch Slovenska. In: *Geographica Slovaca*, 27, 41–55. Získané 5. mája 2019, z https://www.sav.sk/journals/uploads/12131107GS_27.pdf.
- Potočný, T. (2006). Lidé na okraji. Případová studie satelitního městečka. *Ivris Working Papers*, 06/01. Brno: Institut pro výzkum reprodukce a integrace společnosti. Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity. Získané 12. apríla 2019, z http://ivris.fss.muni.cz/papers/pdfs/ivriswp001_potocny_lide_na_okraji.pdf.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster.
- Savage, M., Bagnall, G., Longhurst, B. (2005). *Globalization and Belonging*. London: SAGE Publications.
- Simmel, G. (1997). *Peníze v moderní kultuře a jiné eseje*. Praha: SLON.
- Slavík, V., Grác, R., Klobučník, M., Kohútová, K. (2011). *Development of Suburbanization of Slovakia on the Example of the Bratislava Region*. Získané 4. mája 2019, z http://www.humannageografia.sk/clanky/slavik_grac_klobucnik_kohutova_2011.pdf#page=1&zoom=auto,-109,601.
- Sýkora, L. (Ed.). (2002). *Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky*. Praha: Ústav pro ekopolitiku.
- Sýkora, L. (2003). Suburbanizace a její společenské důsledky. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*, 39(2), 217–233. Získané 6. mája 2019, z http://sreview.soc.cas.cz/uploads/e88e472dbbe36d1bb0e40baed8e7459faee0df1c_189_26syko16.pdf.
- Sýkora, L., Ouředníček, M. (2007). Sprawling post-communist metropolis: Commercial and residential suburbanization in Prague and Brno, the Czech Republic. In: M. Dijst, E. Razin, C. Vázquez, (Eds). *Employment Deconcentration in European Metropolitan Areas: Market Forces versus Planning Regulations* (s. 209–233).
- Šveda, M., Podolák, P. (2014). Fenomén neúplnej evidencie migrácie v suburbánnej zóne (na príklade zázemia Bratislavy). *Geografický časopis*, 66(2), 115–132. Získané 5. mája 2019, z <https://www.sav.sk/journals/uploads/03101258%C5%A0veda,%20Podolak.pdf>.
- Šveda, M. (2016). Život v Bratislavskom suburbiu: prípadová štúdia mesta Stupava. *Sociológia*, 49(2), 139–171.
- Wellman, B. (1979). The Community Question: The Intimate Networks of East Yorkers. *The American Journal of Sociology*, 84(5), 1201–1231. Získané 4. mája 2019, z https://www.suz.uzh.ch/dam/jcr:00000000-68cb-72db-ffff-ffffed1663ac/05.14_wellman_79.pdf.

Wellman, B., Leighton, B. (1979). Networks, Neighborhoods, and Communities: Approaches to the Study of the Community Question. *Urban Affairs Review*, 14(3), 363–390.

Zdroje k výskumnej lokalite:

Barát, A. (2015, 23. apríl). Satelity plné samotárov i priekopníkov. Pravda – Žurnál. Získané 14. apríla 2019, z <https://zurnal.pravda.sk/fenomen/clanok/352877-satelity-plne-samotarov-i-priekopnikov/>.

Hrnčárová, Z. (2007). Počet obyvateľov dosiahol 2 000. *Soblahovské noviny*, XIII. (1), s. 3.

Jurčová, D. (2010). *Migračné toky v Slovenskej republike*. Bratislava: INFOSTAT. Získané 13. mája 2019, z <http://www.infostat.sk/vdc/pdf/migracnetoky.pdf>.

Kaščáková, R. (2016). *Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja mesta Trenčín na roky 2016 – 2022 s výhľadom do roku 2040*. Trenčín: Mesto Trenčín. Získané 14. mája 2019, z <https://trencin.sk/wp-content/uploads/2018/03/Program-hospod%C3%A1rskeho-rozvoja-a-soci%C3%A1lného-rozvoja-mesta-Tren%C4%8D%C3%ADn-na-roky-2016-%E2%80%93-2022.pdf>.

Kronika obce Soblahov. 1993 – 2000. Zväzok IV. Archív Obecného úradu obce Soblahov. Matková, Z. (2015, 2. august). Bývalí mešťania sa sťažujú, starousadlíci nechcú meniť návyky. *SME*. Získané 12. apríla 2019, z <https://domov.sme.sk/c/7944251/byvali-mestania-sa-stazuju-starousadlici-nechcu-menit-navyky.html>.

Obec Trenčianske Stankovce, *Základné informácie o obci* (n. d.). Získané 14. mája 2019, z <https://www.trencianskestankovce.sk/obec-3/zakladne-informacie-o-obci/>.

Roško, I., Luprich, A. (2018, 4. jún). Väčšie mestá Trenčianskeho kraja strácajú obyvateľov. *SME – MY Trenčín*. Získané 14. mája 2019, z <https://mytrencin.sme.sk/c/20841268/vacsie-mesta-v-trencianskom-kraji-stracaju-obyvatelov.html>.

Šišmiš, M., Zemene, M. R. (2009). *Soblahov*. Martin: Vydavateľstvo Osveta.

Trenčín (14.01.2019). *Demografia*. Získané 14. mája 2019, z <https://trencin.sk/pre-obcanov/o-meste/demografia/>.

Zemánková, D. (2010). Spoločenská rubrika. *Stankovský informátor*, XVIII., 3. Získané 14. mája 2019, z https://www.trencianskestankovce.sk/e_download.php?file=data/editor/43sk_12.pdf&original=staninfo3.pdf.

O AUTORKE

MIRIAMA BOŠELOVÁ – vedecko-pedagogická pracovníčka Katedry etnológie a folkloristiky Filozofickej fakulty UKF v Nitre, kde v roku 2016 ukončila doktorské štúdium a obhájila dizertačnú prácu s názvom *Etnologické aspekty migrácie, inkorporácie a etnickej identifikácie Slovákov v Rumunska v slovenskom prostredí*. V súčasnosti sa v rámci výskumnej a pedagogickej činnosti orientuje na témy migrácie a integrácie a aplikovanej antropológie.